DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

dogm.meb.gov.tr | dinogretimiokullar.meb.gov.tr | dinogretimi.meb.gov.tr | dogm.eba.gov.tr | dkab.meb.gov.tr | @meb_dinogretimi

3. Ünite

Tefsir Tarihi

Anadolu İmam Hatip Lisesi

TEFSİR

3. ÜNİTE

TEFSİR TARİHİ

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
dogm.meb.gov.tr dkab.meb.gov.tr

Neler Öğreneceğiz?

1. Tefsirin İlk Dönemi
2. Tedvin Dönemi ve Sonrasındaki Gelişmeler
3. Türkçe Tefsir Çalışmaları
4. Tefsirden Tefekküre

- **Kur'an-ı Kerim'in daha iyi anlaşılması için çalışmalar ilk ne zaman başlamıştır?**

1. Tefsirin İlk Dönemi

- Kur'an-ı Kerim'in inmeye başlamasıyla birlikte tefsir çalışmaları başlamıştır.
- İlk dönem tefsir çalışmaları üç ayrı dönemde incelenmektedir:

1.1. Hz. Peygamber Dönemi

- Hz. Muhammed'in üç temel görevi vardır:

Vahiyle gelen bilgileri insanlara ulaştırmak	Gelen vahyi insanlara alıştırmak	Hüküm koymak
Tebliğ	**Tebyin**	**Teşri'**

- Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah (c.c.) tarafından peygamber olarak görevlendirildikten sonra Kur'an vahyedilmeye başlandı.

- Hz. Muhammed (s.a.v.) gelen vahyi hem insanlara iletiyordu hem de Kur'an-ı Kerim'in emirlerini insanlara açıklıyordu.

- Böylece Kur'an'ın tefsir çalışmaları Hz. Muhammed (s.a.v.) 'in vahyi insanlara açıklamasıyla birlikte başlamış oldu.

Hz. Peygamber,

- İnen ayetler hakkında **sözlü açıklamalar** yapmış
- indirilen ayetlerin **maksadını** anlatmış
- kapalı biçimde ifade edilmiş ayetleri **beyan etmiş**

Kur'an'ın emirlerini davranışlarıyla göstermiştir.

Örnek

- Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a (c.c.) saygı ve bağlılık içinde namaz kılın."** (Bakara suresi, 238. ayet) buyurmuştur.

- Ayetteki **"orta namaz"** ifadesi tam olarak anlaşılmamaktadır.

- Peygamberimiz *"Orta namaz ikindi namazıdır."* (Tirmizî, Kitâbu't-Tefsîr, 3.) şeklinde ifade ederek orta namazı beyan etmiştir.

Örnek

- Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"Size ölü, kan, domuz eti haram edildi..."** (Mâide suresi, 3. ayet) buyurmuştur.
- Burada ölü ve kan umumi olarak herhangi bir istisna yapılmadan haram kılınmıştır.
- Ancak Peygamberimiz *"Bize iki ölü ve iki kan helal kılındı: İki ölü balık ve çekirgedir; kanlar ise karaciğer ve dalak kanıdır."* (İbn Mâce, Et'ime, 31) buyurarak ayeti tahsis etmiştir.

1.2. Sahabe Dönemi

- Sahabe Kur'an'ın okunması, ezberlenmesi, yazılması, açıklanması, anlaşılması ve uygulanmasında Peygamberimizin yürüttüğü tüm faaliyetlere katılmıştır.

- Anlayamadıkları bir ayeti doğrudan Hz. Muhammed'e sormuşlardır.

- Kur'an'ın yorumlanmasında Peygamberimizin söz ve uygulamalarını esas almışlardır.

- Sahabîler, ayet ve surelerin nüzul sebeplerini yaşamış, manalarını Allah'ın elçisinden öğrenmiş ve Kur'an'ı tefsir etmenin büyük sorumluluğunu taşımışlardır.

- Sahabîlerin tefsirleri Allah (c.c.) elçisinin açıklamalarından oluşmuş ve nesilden nesile iftiharla nakledilmiştir.

Örnek

- Mâide suresi 89. ayeti yemin kefaretinden bahsedilmiş ve son kısmında: **"... Bunları bulamayan üç gün oruç tutar..."** buyrulmuştur.

- Kur'an ve tefsir bilgisi en fazla olan sahabîlerden biri olan **Abdullah b. Mesud** bu oruçların peş peşe tutulması gerektiğini belirtmiştir.

Biliyor musunuz?

- Bilgi düzeyleri, sebebi nüzule vakıf olmaları dilin inceliklerini bilmeleri ve Peygamberimizin sohbetine katılma oranları, sahabenin tefsir düzeyinin de farklı olmasına sebep olmuştur.

- Bazı sahabiler tefsir bilgisiyle ön plana çıkmıştır: Hz. Ali, Hz. Aişe, Hz. Ömer, Abdullah b. Mesud (r.a.), Abdullah b. Abbas (r.a.) ve Ubey b. Ka'b (r.a.).

Sahabe Tefsirinin Bazı Özellikleri

- Ayeti ayetle, nüzul sebepleri ve Hz. Peygamber'den işitmiş oldukları açıklamalarla tefsir etmişlerdir.
- Kur'an'ı ayet ayet baştan sona tefsir etmemişlerdir.
- Tefsir yaparken daha çok garip lafızlarla ilgili kısa açıklamalar yapmışlardır.
- Ahkâm âyetlerini geniş bir tahlile tâbi tutarak hüküm istinbatında bulunmamışlardır.
- Yaptıkları açıklamalar kendi dönemlerinde henüz tedvin edilmemiştir.

1.3. Tabîin Dönemi

- Kur'an'ı ve Hz. Peygamber'in uygulamalarını öğrenen sahabe, **Medine** ve **Mekke** dışında **Kûfe** ve **Şam** gibi şehirlerde ilmî faaliyetlere başladı.

- Sahabe, Kur'an'ın anlaşılması ve tefsir edilmesine dair insanları bilgilendirdi.

- Sahabenin etrafında toplanıp onlardan ders alan öğrenciler, daha sonra bulundukları şehrin ismiyle bir ekol oluşturdu.

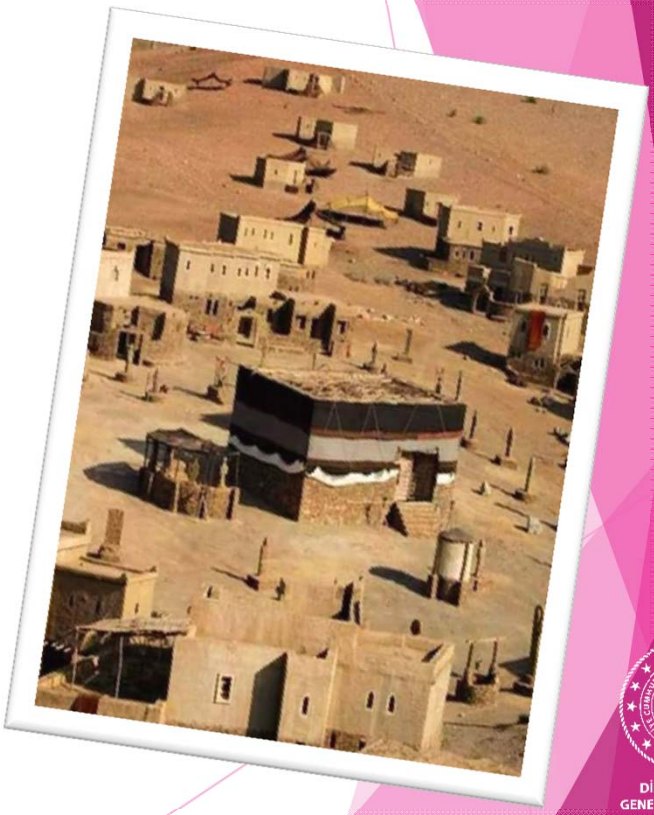

- **Bu ekoller şunlardır:**

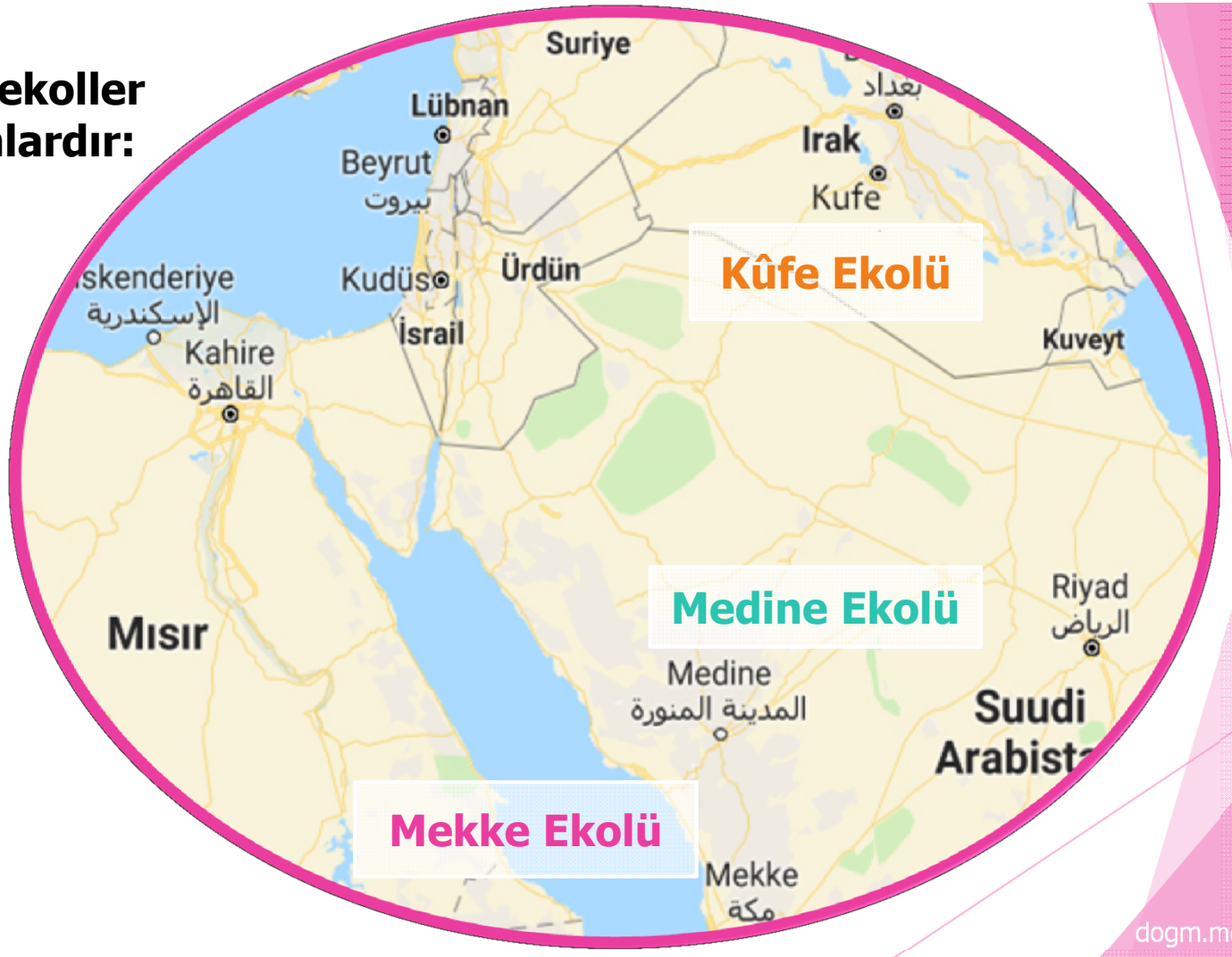

Ekoller

Mekke

İbn Abbas'ın öğrencileri Said b. Cübeyr, Mücahid ve İkrime gibi tâbiînin önde gelen müfessirleri, Mekke ekolünün kurucuları sayılır. Onlar daha çok rivayeti esas almışlardır.

Medine

Ubey b. Ka'b'ın öğrencileri, Zeyd. b. Eslem ve Muhammed b. Ka'b el Kurazî gibi tabiîler Medine ekolünü oluşturmuşlardır.

Kûfe

Abdullah İbn Mesud'un öğrencileri İbrahim en-Nehâî, Hammad ve Alkame gibi tâbiînin önde gelen müfessirleri nakil yanında dirayet yöntemini kullanan Kûfe ekolünün temelini atmışlardır.

Biliyor musunuz?

- Tâbiîn, Peygamberimizle bizzat karşılaşmamış ve ayetlerin indirilişine tanıklık etmemişlerdir.
- Bundan dolayı Tâbiîn Dönemi müfessirleri, ayetleri yorumlarken daha fazla açıklama yapma gereği duymuşlardır.
- Kur'an Tâbiîn Döneminde tamamen tefsir edilmeye başlanmıştır.

Tâbiîn Döneminde

Ayetlerin yorumlanmasında rey ve içtihadın kullanımı daha fazla genişlemiştir.

Lügat, sarf, nahiv ve belagat gibi dilbilimi ve anlam bilimi çalışmalarına daha da yoğunlaşılmıştır.

- **Tâbiîn Dönemi tefsir faaliyetleri sonucunda bütün Kur'an ayetleri tefsir edilmiş ve tefsir müstakil bir ilim olarak ortaya çıkmaya başlamıştır.**

- **Tefsir kitaplarından hangilerini biliyorsunuz?**

2. Tedvin Dönemi ve Sonrasındaki Gelişmeler

- **Tefsirin tedvini**, Kur’an tefsiriyle ilgili bilgilerin ve rivayetlerin düzenli bir şekilde kitaplarda toplanmasıdır.

- Tefsirle ilgili rivayetlerin tedvin edilmesi üç aşamada gerçekleşmiştir.

1. Aşama

Peygamberimiz ve sahabenin dönemidir. Sözlü kültürün yaygın olduğu bu zamanda Kur'an itina ile yazılmış, diğer yazılı veya sözlü bilgilerin ona karışması önlenmiştir.

2. Aşama

Peygamberimizden sonra yazılmış hadis sahifeleri ve ezberlenen diğer rivayetler çeşitli mecmualarda toplanmaya başlanmıştır. Kur'an'daki kelimeler, başka dillerden Kur'an'a giren kelimeler, eş sesli ve eş anlamlı kelimeler üzerine araştırmalar yoğunlaşmıştır.

3. Aşama

Tâbiîn Döneminin sonlarından itibaren başlayan Tedvin Dönemidir. Bu dönemde tefsir rivayetleri yanında konu ile ilgili diğer bilgiler de bir araya getirilerek Kur'an baştan sona tefsir edilmiş, kitaplar yazılmaya başlanmıştır.

Biliyor musunuz?

- Kur'an-ı Kerim'i baştan sona tefsir eden **ilk yazılı kitap,** Mukâtil b. Süleyman'ın (ö. 767) **Kitabu't-Tefsiri'l-Kebir'**idir.

Müfessirler, tefsir yaparken yöntem bakımından ikiye ayrılmışlardır:

Rivayet Tefsirleri

- Kaynak olarak Kur'an, hadis, sahabe ve tâbiîn sözlerine dayanan tefsirlerdir.
- Rivayet yönteminde bir ayet tefsir edilirken önce konuyla ilgili ayetlere, hadislere, sonra da sahabe ve tâbiîn sözlerine ve bunların dışında tarih bilgilerine başvurulur.
- Rivayet tefsirleri Peygamberimizin ve sahabenin Kur'an ayetlerini nasıl anladıklarını ve uyguladıklarını anlatmaları bakımından önemlidir.

Biliyor musunuz?

- Muhammed b. Cerir et-***Taberî***'nin **Câmiu'l-Beyân an Te'vîl-i Âyi'l Kur'ân** adlı eseri rivayet tefsirleri arasında önemli bir yere sahiptir.

Rivayet Tefsirleri:

Yöntem	Örnek	İsim	Kaynak
Konuyla ilgili haberleri nakletmek	Taberî Tefsiri, Suyutî Tefsiri	Menkul Tefsir, Me'sur Tefsir, Naklî Tefsir	Hadis, sahabe ve tâbiîn sözleri, diğer tarihî haberler

Ebu'l-Leys es-Semerkandî

Tefsiru'l Kur'ani'l-Azîm

İbn-i Ebî Hâtim

Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm

İbn Kesîr

Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm

Celaleddin es-Suyûtî

ed-Durru'l-Mensûr

Ebu Muhammed el-Huseyn el-Bagavî

Meâlimu't-Tenzîl

Ebu Tâhir el-Firûzâbâdî

Tenvîru'l-Mikbâs min Tefsîr-i İbn Abbâs

Dirayet Tefsirleri

- Peygamberimizin hadislerini, sahabe ve tâbiînin sözlerini esas almanın yanında Arap dili ve edebiyatının imkânlarına, içtihada, akli çıkarımlara ve gerektiğinde diğer ilimlere dayanan tefsir çalışmalarına denir.

- Dirayet yöntemini kullanan müfessirler, hadis, fıkıh ve kelam gibi ilimler yanında lügat, gramer ve edebiyat gibi dilbilimi ile ilgili ilimlere önem vermişlerdir.

Dilbilimsel Tefsir

- Farklı milletlerden insanların Müslüman olmaları ve Kur'an'ı anlama istekleri dilbilimsel tefsir çalışmalarını hızlandırmıştır.

- Anlaşılması zor veya yabancı kökenli kelimelerin anlamlarını araştıran çalışmalar **Garîbu'l-Ku'ran** adlı kitaplarda toplanmıştır.

- Eş sesli ve eş anlamlı kelimelerini araştıran çalışmalar ise **el-Vücûh ve'n-Nezâir** adlı kitaplarda toplanmıştır

01

İlk tefsir çalışmaları Kur'an'ın kelimelerinin anlamlarını araştıran **Meâni'l-Kur'an** isimli kitaplar olmuştur.

02

el-Ferra'nın **Meâni'l-Kur'an** adlı eseri kelimeleri lugavî açıdan tefsir eden ilk eserlerden biridir.

Mecâzü'l-Kur'an	Te'vîlü Müşkili'l-Kur'an	el-Keşşâf
Ebu Ubeyde	İbn Kuteybe	Zemahşerî

Dinbilimsel tefsire örnektir.

Kelamî Tefsir

- Allah'ın (c.c.) birliği, melekler, kitaplar, peygamberler, ahiret ve kader ile ilgili ayetlerin anlaşılması ve yorumlanması, Müslümanların inançlarının sağlam temellere dayanması ve inanç esaslarının savunulması, kelamî tefsirin doğmasına sebep olmuştur.

Te'vîlâtu'l-Kur'ân ve **Te'vîlât-ı Ehl-i Sünne**

İmam Mâturîdî

Mefâtihü'l-Gayb

Fahreddin er-Râzî

Kelamî tefsire örnektir.

Fıkhî Tefsir

- İbadet ve muamelatı içeren **ahkâm** ayetlerinin tefsiridir.
- Kur'an'daki ahkâm ayetlerini açıklamalarından dolayı genellikle **Ahkâmü'l-Kur'an** diye isimlendirilmiştir.

Tefsirü'l-Hams Mie Âye mine'l-Kur'an	**Ahkâmu'l-Kur'an**	**el-Câmî li Ahkâmu'l-Kur'an**
Mukâtil b. Süleyman	İmam eş-Şafii	Maliki âlim Kurtubî

Fıkhî tefsire örnektir.

Tasavvufî Tefsir

- Müslümanlar arasında özellikle dünyevileşmeye tepki olarak ahlaki bir hayat sürme ve ruhu arındırma anlayışı gelişmiştir.

- Bu anlayışı benimseyen âlimlerden bazıları, kendi anlayışları ile ilgili gördükleri ayet ve hadisleri bir araya getirerek tefsir yapmışlardır.

Tefsîru'l Kur'âni'l Azîm	Hakâiku't Tefsîr	Letâifü'l-İşârât bi Tefsîri'l-Kur'ân
Sehl b. Abdullah et-Tüsterî	Ebu Abdurrahman es-Sülemî	Kuşeyrî

Tasavvufî tefsire örnektir.

- **Tefsir kitaplarından ve tefsir yapan alimlerden hangilerini biliyorsunuz?**

Taberî'nin Tefsiri

Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyil-Kur'an

Kur'an ayetlerinin yorumlarına ait açıklamalar ansiklopedisi özelliğini taşıyan ilk eserdir.

Tefsir yapılırken hadislerden, sahabe ve tabiin sözlerinden, kıraat farklılıklarından, dilbilimlerinden, şiirden ve tarihten istifade edilmiştir.

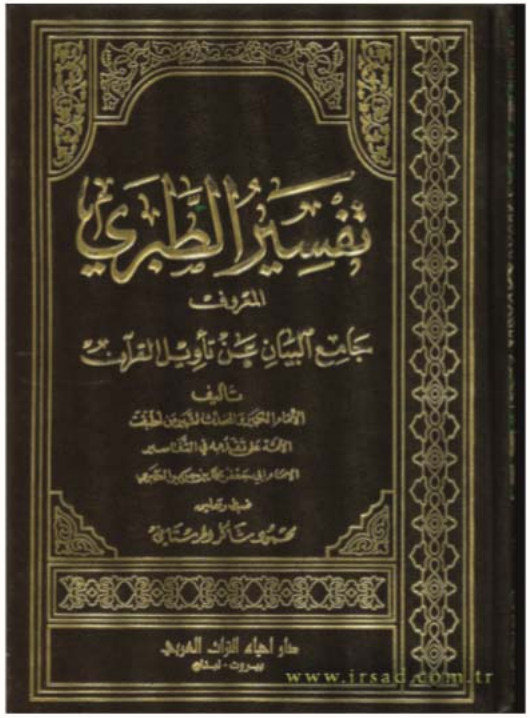

Taberî Kimdir?

- Adı **Muhammed b. Cerir et-Taberî'dir**.
- 225/839 yılında Taberistan'ın **Âmûl** şehrinde doğmuştur.
- İlim elde etmek için Rey, Basra, Kûfe, Medine, Suriye ve Mısır gibi beldeleri dolaştıktan sonra Bağdat'a yerleşmiştir.
- Bağdat'ta dersler vermiş ve kendi fıkhi görüşlerini öğretmiş ve burada ünlü tefsirini yazmıştır.
- Bağdat'ta 310/**923** yılında vefat etmiştir.

Mâturîdî'nin Tefsiri

Te'vîlâtü'l-Kur'an

Tefsir ilmine, kelâm, fıkıh ve fıkıh usulüne dair konulara ağırlık verilmiştir.

Eserde Hz. Peygamber, sahabe ve diğer âlimlerden nakledilen rivayetlere başvurulmakla beraber, dirayet yöntemi daha ağır basmaktadır.

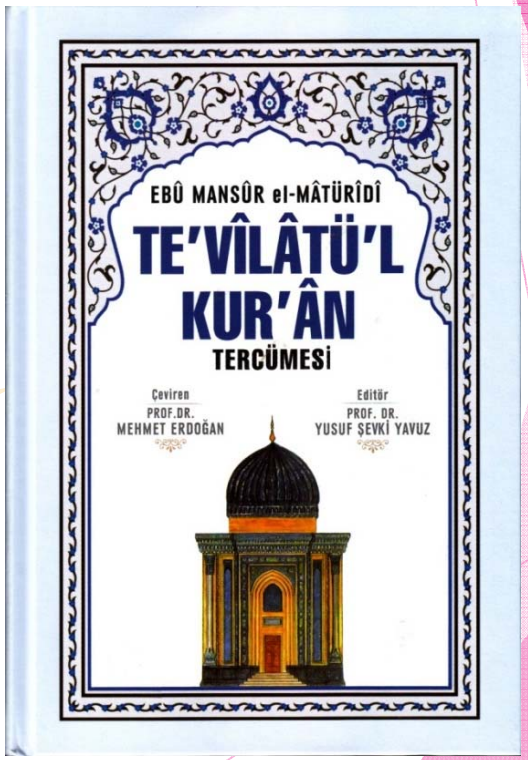

Mâturîdî Kimdir?

- Adı **Ebu Mansur el-Mâturîdî'dir**.
- Özbekistan sınırları içerisinde bulunan Semerkand'ın **Maturid** köyünde doğmuştur.
- Aslen Türk'tür.
- Kelam, mezhepler tarihi, usûl-i fıkıh ve tefsir alanında yetkin bir alimdir.
- İmam-ı Azam Ebû Hanife'nin yolunu takip etmiştir.
- Semerkand'da vefat etmiştir.

Zemahşerî'nin Tefsiri

el-Keşşâf

Dirayet tefsiri olan El-Keşşâf Kur'an'ın lügat, nahiv, belagat ve i'caz yönlerinden incelemeye büyük önem vermiştir.

Ayetlerin yorumunda, sebeb-i nüzullerinin ve surelerin faziletinin belirlenmesinde hadisler ve sahabe sözleri nakledilmiştir.

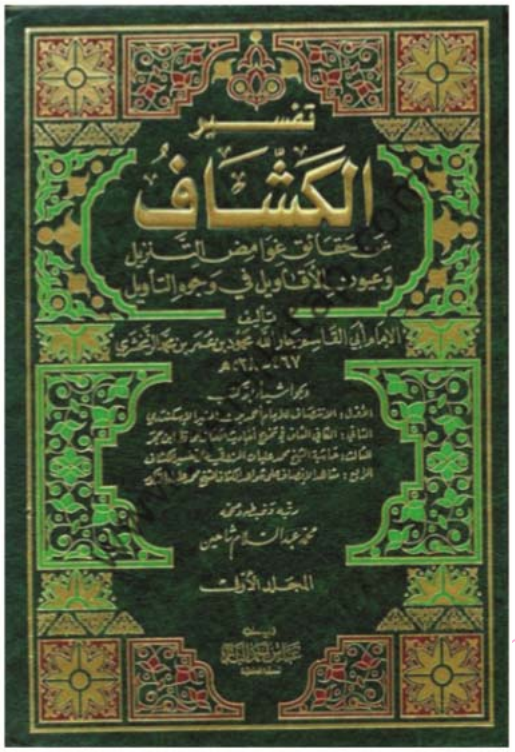

Zemahşerî Kimdir?

- Adı **Carullah Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî**'dir.
- Türkmenistan sınırları içerisinde bulunan **Zemahşer** kasabasında 1075 yılında doğmuştur.
- Buhara, Horasan, İsfahan, Bağdat, Şam, Mekke gibi şehirleri dolaşarak ilmini geliştirmiştir.
- 1143 yılında Harizm'in Cürcâniyye kasabasında vefat etmiştir.

Râzî'nin Tefsiri

Mefâtihu'l-Gayb

Eser, tefsirle birlikte zamanının çeşitli bilimsel bilgilerini de içeren ansiklopedik bir kaynak niteliğindedir.

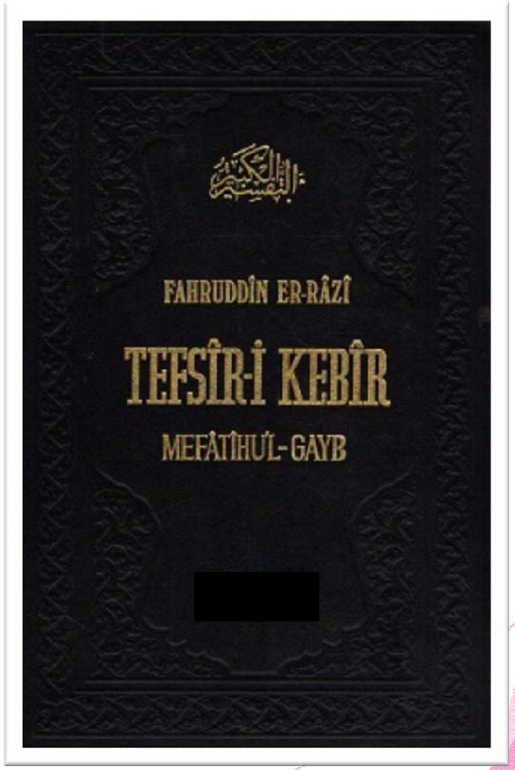

Râzî Kimdir?

- Adı **Fahreddin er-Râzî**'dir.
- 543/1149 yılında Hazar Denizi'nin güneyinde bulunan **Rey** şehrinde doğmuştur.
- Tefsir dışında kelam, fıkıh, felsefe, tıp, matematik alanlarında uzmanlaşmıştır.
- Merağa, Buhara, Semerkand, Gazne, Herat gibi şehirlerde, Harizm ve Hind beldelerinde dolaşıp vaazlar vermiş, ilmî tartışmalara katılmıştır.
- 606/1210 yılında Herat'ta vefat etmiştir.

Beyzâvî Tefsiri

Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vîl

Beyzavî'nin tefsir kaynakları, Zemahşerî ve Râzî'nin tefsirleri ile Ragıp el-Isfehânî'nin el-Müfredat adlı eseridir.

Medreselerde ders kitabı olarak okutulmuş ve üzerine yüzlerce şerh ve haşiye yazılmıştır.

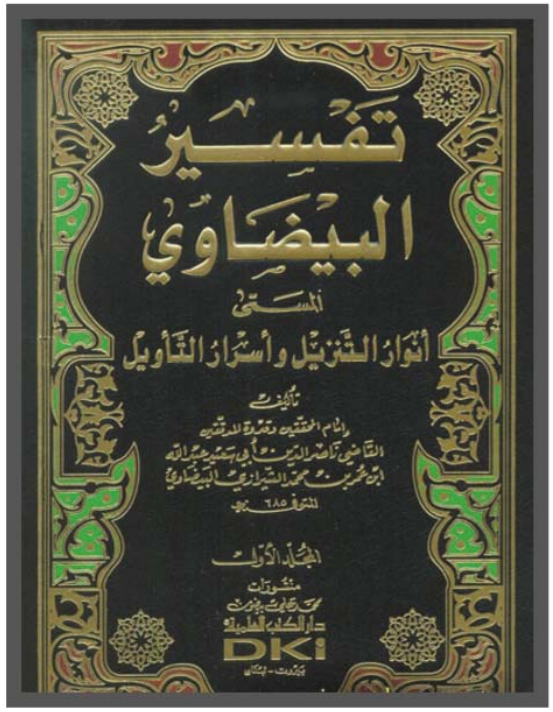

Beyzâvî Kimdir?

- Adı **Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî**'dir.
- İran sınırlarında bulunan Şiraz şehri yakınlarındaki **Beyzâ**'da doğmuştur.
- Tefsir, fıkıh, kelam, mantık, nahiv ve belagatte yetkinleşmiş ve bu alanlarda eserler vermiştir.
- Tebriz'de 685/1286 yılında vefat etmiştir.

Kurtubî Tefsiri

el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an

Tefsirin girişinde Kur'an'ın fazileti, tilaveti, ezberlenmesi, yazılması, toplanması, tertibi, tefsiri, harekelenmesi, i'câzı gibi konular ele alınmıştır.

Ayetlerin nüzul sebeplerine, ayetlerdeki kıraat ihtilaflarına, lügat ve nahiv gibi konulara yer verilmiştir.

Tefsirde hem rivayet hem de dirayet tefsir metodu uygulanmıştır

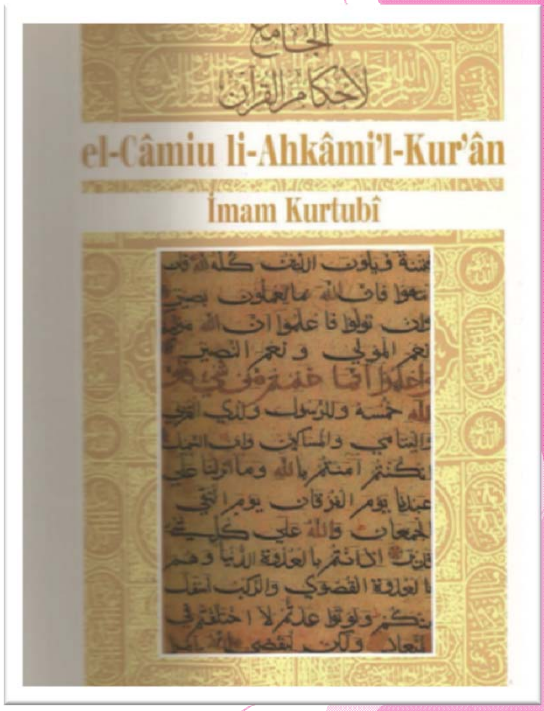

Kurtubî Kimdir?

- Adı **Muhammed b. Ahmed Kurtubî**'dir.
- Endülüs'ün ilim merkezlerinden biri olan **Kurtuba**'da doğmuştur.
- Birçok İslam şehrini dolaşarak ilmini geliştirdikten sonra Mısır'a yerleşmiştir.
- Mısır'da 671/**1273** yılında vefat etmiştir.

Taberî
Mâturîdî
Zemahşerî
Râzî
Beyzâvî
Kurtubî
tefsirinin en önemli özelliklerinden biri
Ayetlerin tefsiri ile ilgili Peygamberimizin hadislerini, sahabe ve tâbiîn sözlerini bize nakletmesidir.
Ayetleri tefsir ederken ehl-i sünnetin yorumlarını içermesidir.
Kur'an'ın i'cazı ve dilbilimleri açısından bütün yönleriyle ele alınmasıdır.
Ayetlerin yorumuyla ilgili bütün bilgileri içeren ansiklopedik bir eser olmasıdır.
Kendinden önceki tefsirleri özlü bir şekilde özetlemiş olmasıdır.
Ahkâm ayetlerini tefsir ederek onlardan çıkarılabilecek fıkhi hükümleri açıklamasıdır.

- **Türkçe tefsir kitaplarından hangilerini biliyorsunuz?**

3. Türkçe Tefsir Çalışmaları

- Kur'an'ın Türkçe olarak birçok **tefsir** ve **meali** yazılmıştır.

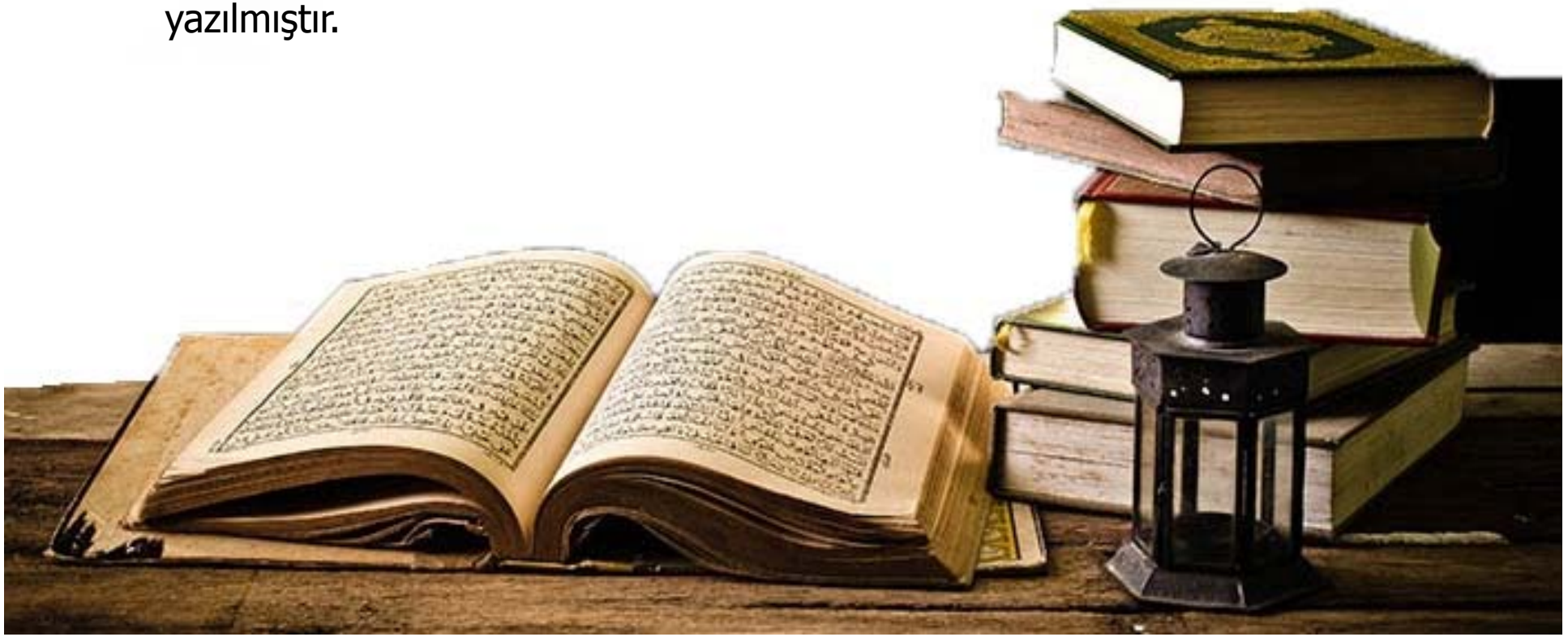

- 1926-1938 yılları arasında **Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır**'ın yazdığı tefsir kitabıdır.
- Eserin başında tercüme, tevil ve tefsir arasındaki farkları açıklamış ve tefsirinde bağlı kalacağı esasları, kaynaklarını belirtmiştir.
- Tefsirinde; ayet sayılarını, nuzül sebebini, surede geçen kavramları ve surelerin faziletini açıklamıştır.

Hak Dini Kur'an Dili

- Antalya'nın Elmalı ilçesinde 1878 yılında doğdu.
- İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı, hafızlık yaptı. Daha sonra İstanbul'da dinî ilimler, edebiyat, felsefe ve musiki öğrendi.
- Medreselerde mantık, usûl-ı fıkıh ve fıkıh; Mülkiye Mektebi'nde vakıf hukuku dersleri verdi.
- 1942'de vefat etti ve İstanbul Sahrayı Cedit Mezarlığına defnedildi.

Kimdir?

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır

- **Celal Yıldırım** tarafından kaleme alınan Türkçe bir tefsirdir.
- Eser toplam 14 ciltten oluşmaktadır.
- Ayetlerin tefsiri yapılırken genç kuşaklar göz önünde bulundurulmuş, dönemin ilmi çalışmaları dikkate alınmış, yeri geldikçe Tevrat, İncil ve Kur'an-ı Kerim arasında mukayese yapılmış, ayetlerin iniş sebepleri tespit edilerek özet mahiyetinde açıklama yapılmıştır.
- Konulu tefsir metodu benimsenmiştir.

İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri

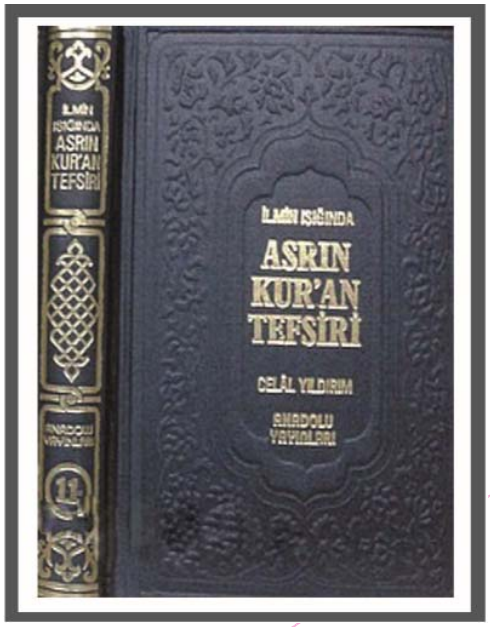

Kimdir?

Celal Yıldırım

- 1932 yılında Diyarbakır'ın Kulp ilçesinde doğdu.
- Türkiye'deki ve Mısır'daki medreselerde on beş yıl boyunca din eğitimi aldı.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliği görevinde bulundu, 1977 yılında emekli oldu.

- **Ömer Nasuhi Bilmen** tarafından yazılan eser hem meal hem de tefsir niteliğindedir.
- Ayetlerin önce Arapça asılları, ardından Türkçe mealleri ve daha sonra da izah başlığıyla tefsirleri yapılmıştır.
- 1964-1966 yılları arasında sekiz cilt olarak İstanbul'da yayınlanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri

- 1882 yılında Erzurum'da doğdu.
- İlk eğitiminden sonra İstanbul'da hukuk öğrenimini tamamladı. Arapça, Farsça ve Fransızca öğrendi.
- Medreselerde, İstanbul İmam-Hatip Okulunda ve İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde fıkıh usulü ve kelam dersleri okuttu.
- İstanbul Müftülüğü ve Diyanet İşleri Başkanlığı yaptı.
- 1971'de İstanbul'da vefat etti.

Kimdir?

Ömer Nasuhi Bilmen

- **Daha önce bir Kur'an-ı Kerim meali okudunuz mu? Okuduğunuz meal kime aitti?**

- Kur’an-ı Kerim, insanları doğru yola iletmek için gönderilmiş bir kitaptır.
- O, sadece belli bir ırka değil bütün insanlığa gönderilmiştir.
- Kur’an, ilk muhataplarının dili olan Arapça ile indirilmiş, daha sonra yeryüzündeki dillerin çoğuna tercüme edilmiştir.

Biliyor musunuz?

- İlk kısmi tercümeler Uygur alfabesiyle yapılmıştır.

- Kur'an-ı Kerim'in mevcut Türkçe çevirilerinin en eskisi 734/1334 yılında **Şirazlı Hacı Devletşah oğlu Mehmet** tarafından Oğuz lehçesi ile yazılmıştır.

Kur’an'ı Hâkîm ve Meal-i Kerim

Hasan Basri Çantay

İlk defa 1953 yılında üç cilt halinde basılmıştır.

İçindekiler birinci cildin, özel isim indeksleri ise her cildin sonunda verilmiştir. Mealinin girişinde geçmiş dönemlerde yapılmış tercümeler üzerinde durulmuştur.

Kur’an’ı Kerim’in iki sayfası yan yana konulmuş, altına ve karşı sayfasına da ayetlerin mealleri yapılmıştır.

Kur’an-ı Kerim Meali

Heyet

Ankara’da 2003 yılında Diyanet İşleri Başkanlığınca yayımlanmıştır.

Girişte Kur’an’ın tarihi, i'cazı, tercüme ve meal arasındaki farkların neler olduğu üzerinde kısaca durulmuştur.

Ayetlerde geçen kelime ve kavramlar dipnotlarda kısaca açıklanmış, konuyla ilgili kısa açıklamalar yapılarak verilen anlamın daha kolay anlaşılması sağlanmıştır.

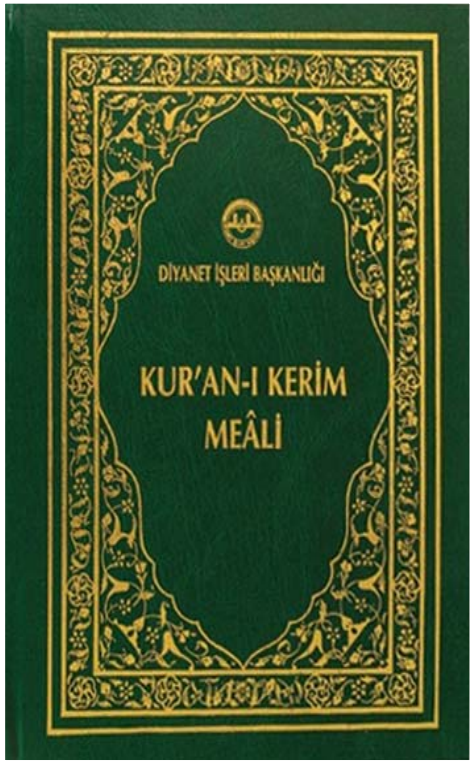

Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali

Heyet

Türkiye Diyanet Vakfı adına ilk defa 1993 yılında yayımlanmıştır.

Girişte Kur’an tarihi ve meal üzerine kısa bilgiler verilmiştir. Sure girişlerinde surenin adı, nüzul sebepleri ve ayet sayısı üzerine kısa bilgiler verilmiştir.

Mealde yer yer parantezler kullanılarak bazı kısa açıklamalarla ayetin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır.

4. Tefsirden Tefekküre

4.1. Maun Suresi ve Tefsiri

- Adını son ayetinde geçen "**Maûn**" kelimesinden alır.
- Mekke'de inmiştir ve yedi ayettir.
- İniş sırasına göre on yedinci, mushaftaki sıraya göre yüz yedinci suredir.
- Yetimlerle ilgili incitici davranışlar sergileyen, dini yalanlayan, ahirette hesaba çekileceğine inanmayan, etrafındakileri hor gören kişiler hakkında nazil olmuştur.

﴿ اَرَاَيْتَ الَّذِى يُكَذِّبُ بِالدِّينِ ۝١ ﴾

"Dini yalanlayanı gördün mü?"

- Dini yalanlamak, insanların yaptıkları iyilik ya da kötülüklerin Allah katında
  bir karşılığı olduğunu reddederek hesap gününü yalanlamak anlamındadır.

- **"Gördün mü?"** sorusunun anlamı, hem gözle gördün mü hem de anlayıp bildin mi demektir.

- Bu soru ile başlanmasının nedeni, muhatabı, ahireti inkar eden insanda ne gibi bir itikadi sapkınlık olduğunu düşünmeye davet etmektir.

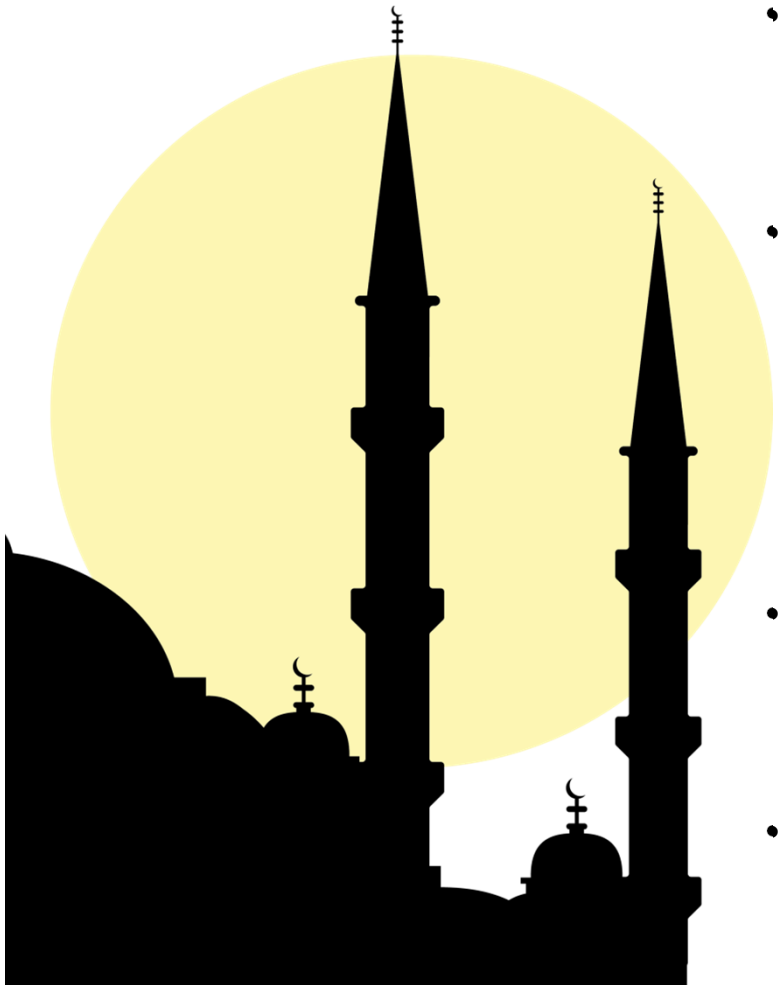

- Ayette geçen **din** kelimesi çoğunlukla kıyamet günü ve İslam anlamında kullanılır.
- Peygamberimiz, yaşadığı ortamda insan ve toplum düzenini bozan uygulamalara karşı çıkmış ve bu yüzden müşrikler tarafından atalarının dinini inkâr etmekle suçlanmıştır.
- Allah (c.c.) bu surede asıl dini inkâr edenlerin müşriklerin olduğunu açıklamaktadır.
- Burada dini yalanlamakla kastedilen şey hesap gününü yok saymaktır.

﴿فَذَٰلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ ۝٢﴾

"İşt e o, yetimi itip kakar."

- Babası ölmüş olan çocuğa **yetim** denir.
- Buradaki yetimin birden fazla manası vardır.
  - Birincisi, yetimin hakkını yer ve babasının bıraktığı mirasa el koyarak yetimi kovar.
  - İkincisi, yetim ona yardım için gelirse merhamet etmez, hatta yanından kovar.
  - Üçüncüsü, o yetime zulmeder.

- Yetimi itip kakma, yetim ve yoksullara gereken ilgiyi göstermeyerek onlarla ilgili toplumsal sorumluluğu reddetmek anlamına gelir.

- Yetim ve yoksul kimselerle ilgili olarak sorumluluk duymamak, hesap gününü yalanlamakla bir tutulmuş ve böyle davrananlar uyarılmıştır.

﴿ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ۝٣ ﴾

"Yoksulu doyurmaya teşvik etmez."

- **Miskin**, yoksul ve düşkün demektir.
- Dini yalanlayan kimsenin; miskinin ihtiyacı olan yemeği vermediğini, ona kendi yemeğini vermediği gibi başkalarını da onu doyurmaya teşvik etmediğini belirtir.
- Oysa o yemek fakire aittir, onun hakkıdır, yemeği verenlere ait değildir.
- Veren, onu bir bahşiş olarak vermemekte, tersine, fakirin hakkı olduğu için zorunlu olarak vermektedir.

﴿ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ٤ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ٥
ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ٦ وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ ٧ ﴾

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki; Onlar namazlarını ciddiye almazlar. Onlar (ibadetlerinde hayır ve hasenatlarında) gösteriş yapanlardır, hayra da (her türlü infaka) mâni olurlar."

- Burada gerçek manada Allah'a (c.c.) karşı kulluk görevini yerine getirmeyenler eleştirilmektedir.

- Bu surede namaz kılmalarına rağmen olumsuz tutumları olanlara üç örnek verilmiştir:

Namazın **özünden** uzak olmaları

İbadetlerinde **gösteriş** yapmaları

Hayra engel olmaları, mâli ve insani yardımlara karşı çıkmaları

Surede öne çıkan en önemli nokta;
ibadetlerde şekil şartları vazgeçilmez olmakla birlikte
iman,
niyet,
ihlas,
huşu,
takva,
ihsan
gibi kavramlara da
önem vermemiz gerekir.

4.2. Kevser Suresi ve Tefsiri

- Adını ilk ayette geçen "**Kevser**" kelimesinden almıştır.
- Mekke'de inmiştir ve üç ayettir.
- Mushaf'taki sıralamada 108. iniş sırasına göre 15. suredir.
- Kur'ân-ı Kerim'in **en kısa suresidir.**

﴿ إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ۝١ ﴾

"Biz sana kevseri verdik."

- **Kevser**, çok hayır ve çokluk demektir.
- Tefsirlerde Kevser; bitip tükenmez iyilik, risalet, vahiy, rahmet, mağfiret, bereket, cennetteki bir havuz ve İslam Dini gibi farklı şekillerde yorumlanmıştır.

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝٢ ﴾

"O halde, Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."

- Allah'ın verdiği sayısız nimetlere şükretmek için namaz kılınması istenmiştir.
- Namaz, Allah'ı anmaktır ve namazla Allah övülür.
- Bazı alimler burada kast edilen namazın beş vakit namaz olduğunu belirtirken bazıları bu namazın bayram namazı olduğunu ve bayram namazını kılıp kurban kesilmesi gerektiğini belirtmiştir.

﴿ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴿٣﴾ ﴾

"Asıl soyu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir."

- Müşriklerden bazıları Hz. Muhammed'in erkek çocuğu olmadığı için ona **"soyu kesik"** demişlerdir.
- Bu inen ayetlerle işin onların düşündüğü gibi olmadığı belirtilmiştir.
- **Ebter** kelimesi, 'soyu kesik' demek olduğu gibi her türlü hayırdan kesilmeyi, işin devamının gelmeyeceğini de içerir.
- Ayet, hayrın servet, mal ve evlat sahibi olmaktan ziyade güçlü bir düşünce, sağlam bir inanç ve sarsılmaz bir ahlak sahibi olmakla elde edilebileceğini anlatmıştır.

4.3. Bakara Suresi 285-286. Ayetler ve Tefsiri

- Amenerrasûlü olarak bilinir.
- İmanın temel esaslarından bazıları ifade edilir.
- Müslümanların iman ettikten sonra güzel ameller yapması istenir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُونَ ؕ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ ؕ
لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖ ۘ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾
لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ؕ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ؕ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ اِنْ نَسِينَآ
اَوْ اَخْطَاْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهٗ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا
طَاقَةَ لَنَا بِهٖ ۚ وَاعْفُ عَنَّا ۘ وَاغْفِرْ لَنَا ۘ وَارْحَمْنَا ۘ اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

285. Allah'ın elçisi ve müminler, rabbinden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. "O'nun elçileri arasında ayırım yapmayız" ve "İşittik, itaat ettik, bağışlamanı dileriz rabbimiz, gidiş sanadır" dediler.

286. Allah hiçbir kimseyi, gücünün yetmediği bir şeyle yükümlü kılmaz; lehinde olanı da kendi kazandığıdır, aleyhinde olanı da kendi kazandığıdır. Rabbimiz! Unutur veya yanılırsak bizi cezalandırma! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır yük yükleme! Üstesinden gelemeyeceğimiz şeyleri boynumuza borç kılma! Bizi bağışla, ayıplarımızı ört ve bize rahmetinle muamele buyur! Sen bizim sahibimiz ve yardımcımızsın; artık inkârcı topluluğa karşı bize yardım et!

- Allah’a (c.c.) meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, hayatın sonunda O’na verilecek hesaba inanmak, imanın temel şartlarındandır.

- Müslüman bir kimsenin iman esaslarını ayırt etmeden hepsine inanması gerekir.

- Bunları kabul ettikten sonra bir Müslümanın tutumu, Allah’ın (c.c.) her emrine itaat etmek olduğu vurgulanır.

- Aynı zamanda iyi amellere devam edilmesi ve Allah’tan (c.c.) bağışlanma ve af dilenmesi gerektiği belirtilir.

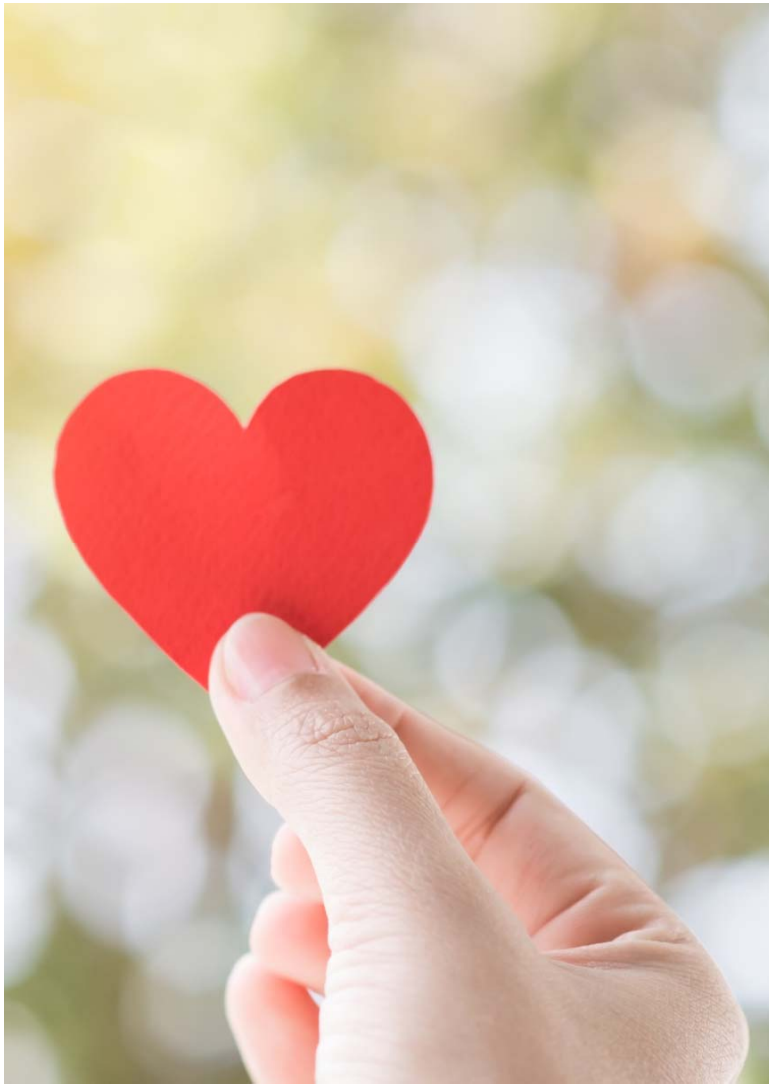

- Kişi ancak kendi işlediği iyi amellerin mükâfatını görür, başkalarının yaptığı iyiliklerin karşılığını alamaz.

- Eğer bir kimse bir iyiliğe vesile olmuşsa onun sevabının bir mislini alır. Aynı şekilde eğer bir kimse, bir kötülüğe vesile olmuşsa onun günahının bir mislini yüklenmiş olur.

- Yüce Allah, müşriklerin müminlere yaptığı işkencelere karşı dua edilmesi gerektiğini bildirmiş ve bu ayetle nasıl dua edilmesi gerektiğini insanlara öğretmiştir.

Ünitemizi Değerlendirelim

1. Tefsir çalışmalarının ilk dönemi hakkında kısaca bilgi veriniz.
2. Sahabe dönemi tefsir çalışmalarının özellikleri nelerdir?
3. Rivayet tefsirlerine örnek veriniz.
4. Muhammed b. Cerir et-Taberî kimdir? Hayatı hakkında bilgi veriniz.
5. "Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim" eseri hakkında bilgi veriniz.

Cevaplayalım

1. Kaynak olarak Kur'an, hadis, sahabe ve tâbiîn sözlerine dayanan tefsirlerdir. Bu yönteme göre bir ayet tefsir edilirken önce konuyla ilgili ayetlere ve hadislere bakılır daha sonra da sahabe ve tabiîn sözlerine başvurulur.

Hakkında bilgi verilen tefsir türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ahkam
B) Dirayet
C) Kelamî
D) Rivayet
E) Tasavvufî

2. Kur'an-ı Kerim'i baştan sona tefsir eden ilk kitap aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kitabu't-Tefsiri'l-Kebir
B) Tefsiru'l Kur'ani'l-Azîm
C) Meâlimu't-Tenz'il
D) Mefâtihu'l-Gayb
E) Tevîlatü'l-Kur'ân

3.

- Anlaşılması zor veya yabancı kökenli kelimelerin anlamlarını araştırarak yapılan tefsir çalışmalarıdır.
- İman esasları ile ilgili ayetlerin anlaşılması ve yorumlanması için yapılan tefsir çalışmalarıdır.
- İbadet ve muamelatı içeren ahkâm ayetlerinin açıklamasıyla ilgili yapılan tefsir çalışmalarıdır.
- Ahlak ayetlerini esas alarak ruhu dünyevi olandan arındırmaya çalışmak amacıyla yapılan tefsir çalışmalarıdır.

Yukarıda hangi tefsir çeşidi hakkında bilgi <u>verilmemiştir</u>?

A) Tasavvufî
B) Fıkhî
C) Kelamî
D) Dilbilimsel
E) Rivayet

4. 839 yılında Hazar Denizi'nin güneyinde bulunan Âmûl şehrinde doğmuştur. İlim elde etmek için Rey, Basra, Kûfe, Medine, Suriye ve Mısır gibi beldeleri dolaştıktan sonra Bağdat'a yerleşmiştir. Burada dersler vermiş ve kendi fıkhi görüşlerini öğretmiştir. Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyil-Kur'an tefsirini burada yazmıştır. "Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk" adlı eseri onun aynı zamanda tarih alanında da söz sahibi olduğunu göstermiştir.

Hakkında bilgi verilen müfessir aşağıdakilerden hangisidir?

A) Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî
B) Carullah Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî
C) Ebu Mansur el-Mâturîdî
D) Fahreddin er-Râzî
E) Muhammed b. Cerir et-Taberî

5. Tefsirin girişi, "Ulûmu'l-Kur'an" olarak bilinen bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümde Kur'an'ın fazileti, tilaveti, ezberlenmesi, yazılması, toplanması, tertibi, tefsiri, harekelenmesi, i'câzı gibi konular ele alınmıştır. Ayetler açıklanırken hangi kaynaklardan istifade edildiğine değinilmiş, hangi görüşün kime ait olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ayetlerin nüzul sebeplerine, ayetlerdeki kıraat ihtilaflarına, lügat ve nahiv gibi konulara da yer vermiştir.

Hakkında bilgi verilen tefsir ve müfessir aşağıdakilerden hangisidir?

A) Beyzâvî: Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vîl
B) Kurtubî: el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an
C) Mâturîdî: Te'vîlâtü'l-Kur'an
D) Râzî: Mefâtihu'l-Gayb
E) Zemahşerî: el-Keşşâf

3. Ünite

Tefsir Tarihi

Hazırlayanlar

Furkan Özüdoğru

Hatice Büşra Paksoy

Dilek Menküç

Tüm hakları Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne aittir.
Bu materyalin hazırlanmasında DOGM ders kitapları temel alınmıştır.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

dogm.meb.gov.tr dkab.meb.gov.tr